

ประโยค ป.ร. ๓

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๑๗ เมษายน ๒๕๖๖

๑. อักษรวิธี และวจีวิภาค มีลักษณะต่างกันอย่างไร ๑ ในคำว่า “สมุมาปณิหิตจิตต์” นี้ เฉพาะคำที่ขีดเส้นใต้ เป็นกรฺ หรือ ลหฺ ๑
๒. อาเทศสนธิกริโยปกรณฺ์ ในสระสนธิ แบ่งเป็นเท่าไร ๑ อะไรบ้าง ๑ อชฺชตคฺคฺเทศานาหํ เป็นสนธิอะไร ๑ ตัดและต่ออย่างไร ๑
๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้
 - ก. นามศัพท์ทั้ง ๓ นั้น เมื่อนำไปใช้ ต้องประกอบด้วยอะไรบ้าง ๑
 - ข. อตุถาย, อุปาสิกาย เป็นวิภตฺติอะไรได้บ้าง ๑
 - ค. ปณฺณรส กับ ปณฺณรสี ต่างกันอย่างไร ๑
 - ฃ. อิม ศัพท์ ในอิตถิลิงค์ เฉพาะสัตตมวิภตฺติ มีรูปแจกอย่างไร ๑
 - ง. นิบาตนั้น สำหรับใช้ลงที่ไหน ๑
๔. การแยกวิภตฺติอาชยาตออกเป็น ปรัศสพท และอັตตโนบท นั้น เพื่อประสงค์อะไร ๑ ปพฺพพาเชตุํ และ วุจฺจเร ในคำว่า “เทวธมฺมาติ วุจฺจเร” ประกอบด้วยเครื่องปรุง อะไรบ้าง ๑
๕. กัตตุสาธนะ ท่านบัญญัติให้แปลว่าอย่างไรบ้าง ๑ ยกตัวอย่างรูปวิเคราะห์ มาดู ๑ สีสรรกฺขิกา (อิตุถิ), ลาโภ (ปจฺจโย) ลงปัจจัยอะไร เป็นรูป และ สาธนะอะไร จงตั้งวิเคราะห์มาดู ๑
๖. วิสสนบุพพทท กัมมชารยสมาส กับ วิสสนนฺตฺตรบทท กัมมชารยสมาส ต่างกันอย่างไร ๑ อโรคปฺตุตา (วิสาขา) เป็นสมาสอะไรบ้าง จงตั้งวิเคราะห์มาตามลำดับ ๑
๗. เสฏฺฐตฺถริต มีปัจจัยเท่าไร ๑ อะไรบ้าง ๑ ชาลินี (ตณฺหา), โสธานีกา (ภิกฺขุ), พาลยํ ลงปัจจัยอะไร ในตฺถริตไหน จงตั้งวิเคราะห์มาดู ๑

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. อักษรวิธี และวจีวิภาค มีลักษณะต่างกันอย่างไร คือ

อักษรวิธี ว่าด้วยอักษร จัดเป็น ๒ คือ สมัญญาภิธาน แสดงชื่ออักษร ที่เป็นสระและพยัญชนะ พร้อมทั้งฐานกรณ์ ๑ สนธิ ต่ออักษรที่อยู่ในคำอื่น ให้เนื่องเป็นอันเดียวกัน ๑ ส่วนวจีวิภาค แบ่งคำพูดออกเป็น ๖ ส่วน คือ นาม ๑ อพยยศัพท์ ๑ สมาส ๑ ตัทธิต ๑ อาชยาด ๑ กิตก์ ๑ ฯ

ในคำว่า “สมุมาปณฺหิตํ จิตฺตํ” นี้ เฉพาะคำที่ขีดเส้นใต้ เป็น ครู หรือ ลหุ ดังนี้

คำว่า สมุ เป็น ครู

คำว่า มา เป็น ครู

คำว่า ป เป็น ลหุ

คำว่า ณฺ เป็น ลหุ

คำว่า หิ เป็น ลหุ

คำว่า ตํ เป็น ครู ฯ

๒. อาเทศสนธิกริโยปกรณํ ในสระสนธิ แบ่งเป็น ๒ คือ แปลงสระเบื้องหน้า ๑ แปลงสระเบื้องหลัง ๑ ฯ

อชฺชตคฺเคทานํ เป็น โลบสระสนธิ และ โลบสระสนธิ (ที่มสระสนธิ) ตัดบทเป็น อชฺชตคฺเค - อิทานิ - อหํ

ระหว่าง อชฺชตคฺเค - อิทานิ ถ้าสระทั้ง ๒ คือ สระหน้าและสระหลัง มีรูปไม่เสมอกัน ลบสระหลังบ้างก็ได้ คือลบ อิ ที่อิทานิ ต่อเป็น อชฺชตคฺเคทานิ

ระหว่าง อชฺชตคฺคเททานิ - อหํ ถ้าสระทั้ง ๒ คือ สระหน้าและสระหลัง มีรูปไม่เสมอกัน ลบสระหน้าคือ ลบอิ ที่ อชฺชตคฺคเททานิ แล้วที่มะสระหลัง คือ อ ที่ อหํ ต่อเป็น อชฺชตคฺคเททานาหํ ฯ

๓. ได้ตอบคำถาม ต่อไปนี้ คือ

ก. นามศัพท์ทั้ง ๓ นั้น เมื่อนำไปใช้ ต้องประกอบด้วยลิงค์ วจนะ วิกัตติ ฯ

ข. อตุถาย เป็นจตุตถีวิกัตติ ส่วน อุปาสิกาย เป็นตติยีวิกัตติ จตุตถีวิกัตติ ปัญจมีวิกัตติฉฐีวิกัตติ และสัตตมีวิกัตติ ฯ

ค. ต่างกันอย่างนี้ ปณฺณรส เป็นปกตีสังขยา ส่วน ปณฺณรสี เป็นปุรณ สังขยา ฯ

ฅ. อิม ศัพท์ ในอิตถิลิงค์ เฉพาะสัตตมีวิกัตติ มีรูปแจกอย่างนี้

	เอกวจนะ	พหูวจนะ
ส.	อิมิสฺสํ อสฺสํ	อิมาสฺ

ง. นิบาตนั้น สำหรับใช้ลงในระหว่างนามศัพท์บ้าง กิริยาศัพท์บ้าง เพื่อบอกกาลปะนะ กาล ที่ ปรีเฉท อุปไมย ปฏิเสธ ความได้ยิน เล่าลือ ความปรักปรำ ความถาม ความรับ ความเตือน เป็นต้น ฯ

๔. การแยกวิกัตติอาชฺชตคฺคออกเป็นปรัศสพทและอิตฺตโนบทนั้น เพื่อประสงค์ จะได้ว่ารู้จัก เพราะปรัศสพทเป็นเครื่องหมายให้รู้กิริยาที่เป็นกัตตุจาก และเหตุกัตตุจาก ส่วนอิตฺตโนบท เป็นเครื่องหมายให้รู้กิริยาที่เป็น กัมมจาก ภาวจาก และเหตุกัมมจาก แต่จะนิยมลงเป็นแน่เลยทีเดียว ก็ไม่ได้ บางคราวปรัศสพทเป็นกัมมจาก และภาวจากก็มี เหมือนคำบาลี ว่า สทิสโส เม น วิชฺชติ คนเช่นกับด้วยเรา (อันใคร ๆ) ย่อมหาไม่ได้ บางคราวอิตฺตโนบทเป็นกัตตุจากก็มี เหมือนคำบาลีว่า ปิยโต ชายเตโสโก ความโศกย่อมเกิด แต่ของอันเป็นที่รัก เป็นต้น คำที่กล่าวข้างต้นนั้น

ประสงค์เอาแต่บทที่เป็นไปโดยมาก ถ้าจะกำหนดให้แม่นยำโดยละเอียด
แล้วต้องอาศัยปัจจัยเป็นเครื่องประกอบด้วย ฯ

ปพฺพชาเชฏฺฐ ประกอบด้วยเครื่องปรุง คือ ป บทหน้า วช ชาติ ในความ
เว้น ฌ ปัจจัยในเหตุกัตตุวจาก อุมิ วิภคตีหมวคธชชตตนิ แปลง ว แห่ง วช
ชาติ เป็น พ ช้อน พุ หน้า พ ด้วยอำนาจ ฌ ปัจจัย ทีฆะ อ ต้นชาติเป็น
อา ลบ ฌ เหลือไว้แต่ เอ ลง ส อากม สำเร็จเป็น ปพฺพชาเชฏฺฐ ฯ

วฺจฺจเร ในคำว่า “เทวธมฺมาติ วฺจฺจเร” ประกอบด้วยเครื่องปรุง คือ
วฺจ ชาติ ในความกล่าว ลง ย ปัจจัย ลง อนฺติ วิภคตีหมวคตตมานา แปลง ว
เป็น วฺ หรือ เอา อ ที่ ว เป็น อฺ แปลง ย กับ จ ที่สุดชาติเป็น จฺจ แปลง อนฺติ
เป็น เร สำเร็จเป็น วฺจฺจเร ฯ

๕. กัตตุสาธนะ ท่านบัญญัติให้แปลว่า “ผู้” ตัวอย่างรูปวิเคราะห์ว่า กุมภก
โกโรตตี กุมภกาโร ผู้ทำซึ่งหม้อ ถ้างลงในอรรถตัสสีลสาธนะ แปลว่า
“ผู้-โดยปกติ” ตัวอย่างรูปวิเคราะห์ว่า ธมฺมํ วทตี สีเลนาตี ธมฺมวาที ผู้กล่าว
ซึ่งธรรมโดยปกติ ถ้าเป็นสมาสรูปตัสสีลสาธนะ แปลว่า “ผู้มีอัน-เป็นปกติ”
ตัวอย่างรูปวิเคราะห์ว่า ธมฺมํ จริตุํ สีลมสฺสาตี ธมฺมจารี ผู้มีความประพฤติ
ซึ่งธรรมเป็นปกติ ฯ

สีลฺลรฺกฺขิกา (อิติถิ) ลง ฌฺว ปัจจัย เป็น กัตตุรูป กัตตุสาธนะ ตั้งวิเคราะห์
ว่า สีลํ รกฺขตีตี สีลฺลรฺกฺขิกา (อิติถิ) ฯ

ลาโภ (ปจฺจโย) ลง ฌ ปัจจัย เป็น กัมมรูป กัมมสาธนะ ตั้งวิเคราะห์ว่า
ลพฺภตีตี ลาโภ (ปจฺจโย) หรือ ลภิตพฺโพตี ลาโภ (ปจฺจโย) หรือเป็นกัตตุรูป
กรรมสาธนะ ตั้งวิเคราะห์ว่า ลภนฺติ เตนาตี ลาโภ (ปจฺจโย) ฯ

๖. วิเสสนบุพฺพบท กับ วิเสสนุตฺตรบท ต่างกันอย่างนี้ คือ วิเสสนบุพฺพบท
มีบทวิเสสนอยู่หน้า บทประธานอยู่หลัง อุทาหรณ์ มหนฺโต ปุริโส=
มหาปุริโส บุรุษใหญ่ ส่วนวิเสสนุตฺตรบท มีบทวิเสสนอยู่หลัง
บทประธานอยู่ข้างหน้า อุทาหรณ์ สตฺโต วิเสโส= สตฺตฺตฺวิเสโส สัตว์วิเศษ ฯ

อโรคปุตุตา (วิสาขา) เป็นฉัฏฐิตุลาพยาธิกรณพหุพพิหิสมาส มีนบุพพบท-
พหุพพิหิสมาสเป็นภายใน ตั้งวิเคราะห์ตามลำดับดังนี้

น.บุพ.พหุพ.วิ. นตฺถิ เตสํ โรโคติ อโรคา (ปุตุตา)

ฉ.ตุล.พหุพ.วิ. อโรคา ปุตุตา ยสุสา สา อโรคปุตุตา (วิสาขา) ฯ

๗. เสฏฐัตถิต มีปัจจัย ๕ ตัว คือ ๓ร, ๓ม, อียิสฺสก, อีย, อิกฺข ฯ

ชาลินี (ตณฺหา) ลง อี ปัจจัย ในคทสฺสตีตถิต ตั้งวิเคราะห์ว่า
ชาลํ อสุสา อตฺถิตี ชาลินี (ตณฺหา)

โสสานิกา (ภิกฺขุ) ลง ฉิก ปัจจัย ในตฺรตยาตีตถิต วิเคราะห์ว่า

สุसानะ วสนฺตีติ โสสานิกา (ภิกฺขุ)

พาลุญํ ลง ญย ปัจจัย ในภาวตถิต ตั้งวิเคราะห์ว่า

พาลสุส ภาวี พาลุญํ ฯ